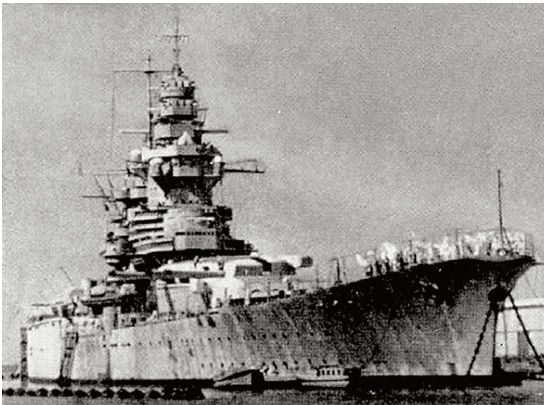

Halvard Hanssons minnen

Genom tillmötesgående från Halvard Hanssons (död 2006) hustru Techa – på bilden här intill ses det äkta paret – har Lejeföreningen fått tillstånd att publicera ”Minnen ner-tecknade av Halvard Hansson”. Texten har välvilligt ställts till Lejeföreningens förfogande av Tommy Gustafsson, som forskar i Vitemöllas sjöfartshistoria inför en kommande bok i ämnet.

Minnena sträcker sig från december månad 1939 till och med 1941, men har ett par kompletterande avsnitt från modernare tider.

Bilden t.v. visar slagskeppet Richelieu i Dakar, medan den till höger visar fartyget efter ombyggnad i USA.

En central punkt i berättelserna är vistelsen i Dakar i dåvarande Franska Västafrika.

Dit anlände den 28 juni 1941 det franska slagskeppet Richelieu under befäl av Kapten Marzin (kommendörkapten motsv.). En stor flottstyrka med såväl kryssare som hangarfartyg från Royal Navy ingående i Operation Catapult, låg på reddan utanför för att ta över de franska örlogsfartygen. Och den då tämligen okände general de Gaulle försökte i samma veva landstiga med en enhet ur de Fria Franska Styrkorna för att ta över kolonin. Churchill och de Gaulle misslyckades totalt, och mitt i skottlinjen – som en sköld framför Richelieu – låg Halvard, som lämnar en fängslande rapport som kompletterar den officiella historien.

Halvard, född 1915, hade hela sitt liv havet som försörjare som fiskare och sjöman. Hans far dog 1920 när Halvard var 5 år, så han kom tidigt att bli försörjare.

Halvard valde intendentursidan som sin försörjningsnisch. Han gjorde flera resor österut med fartyg som Formosa och Kanton, och var ända borta i Vladivostok och vände. Resten framgår av hans berättelser.

År 1945 träffade han vid Badhotellet den undersköna Czeslawa (Techa), som räddats från ett arbetsläger i Tredje Riket, och resultatet av den träffen syns fortfarande på Lejet.

Halvard blev nu fiskare på heltid.

Halvard var naturligtvis hamnkapten i Vitemölle, och på hans tid var det ordning i hamnen. Från sin utsiktsplats i garnhänget vid norre arms landfäste visste han vilka som gick ut och in. Jag minns själv hur han såg till att Tullen inte kunde få ens en tillfällig kajplats – en god videmulling.

Damerna på Lejet påstår att han dansade foxtrot förförande bra, och båda könen uppfattade honom som en lysande historieberättare, vilket ni strax själva kan konstatera om ni läser artikeln.

Tilläggas bör att Halvards beteckning av afrikaner, vid denna tid var fullkomligt normalt och okontroversiellt, och allmänt vedertaget i svenskt språkbruk.

Sverker Andersson

MINNEN

Nedtecknade av

HALVARD HANSSON

Vitemölle

Idyll

Vart skall Du gå? Det var min Mors dagliga fråga när jag 1939 i december månad varje förmiddag tog min vanliga skogspromenad eller kanske riktigare min kombinerade strand- och skogspromenad. Jag hade lämnat min förra båt de sista dagarna i november och njöt nu i fulla drag min välbehövliga semester efter två och ett halvt år som kock och steward på en ”golfbåt”.

Naturligtvis som alltid så utövade jag min hobby eller jag kanske skulle säga mitt verkliga yrke, ty fiske lär nog vara det yrke som jag finner mig bäst tillrätta med. Jag vandrade varje dag utmed den norr om samhället på somrarna så livligt frekventerade badstranden som nu låg där så renspolad av höststormarna och utmed sjökanten var den frusen stenhård, ty frosten hade även börjat sätta in nu mot julen. Jag kom upp till en liten bäck som sakta porlade ut i havet mellan alträd och nyponbuskar, där ännu ett och annat förtorkat nypon satt kvar sedan sommaren och liksom ville försöka omtala för världen sin envishet. Jag följer stigen som laxfiskarna med sina långa gummistövlar åter har trampat upp utmed bäcken under hösten ett stycke och viker sedan av.

Mellan de kala och ljusraka stammarna i de bästa furuskogarna jag någonsin har sett går så färden vidare ut på en sandmark med en mycket klen växtlighet om sommaren och nu på vintern verkade den ännu trötlösare. Men här hade vildkaninerna sin hemvist, här hade de i den mjuka sanden grävt hela underjordiska kolonier. Och när deras enda fiende, pojkarna på samhället, inte hade något att göra och blir pigga på kaninstek, då släpptes en iller ned i gångarna, små nät sattes för ingångarna som genom löpande snöre slutade vid en pinne som nedsatt i marken automatiskt förvandlar kaninen till ett paket när den med illern efter sig som en raket kommer upp ur boet. Jag vandrar in mellan några skogsbevuxna kullar som om somrarna är röda av smultron och där jag mången gång när jag var pojke plockat min mössa full av dem, som sedan avnjutits som en festmåltid till vår som den andra fiskarbefolkningens mycket enkla kost.

Jag återvänder till bäcken som jag genom en improviserad spång, som utgörs av en alstam som lagts över den, tar mig över till andra sidan och kommer upp av den djupa fåra som bäcken sedan urminnes tider har grävt, genom att delvis krypa uppför den leriga sluttningen mellan bokträdstammar som ibland är över en meter i genomskärning och har en förgrening och höjd som om de liksom ville försöka att nå lika högt som tallarna på andra sidan dalen. Här reser sig en ståtlig granskog, tyst och stilla står den där. Det är liksom vinden inte kunde tränga in i dess inre, det enda som hörs här är när någon av de ganska talrika vildduvorna med sina vinande vingslag blir störda och flyger längre in där ekorren och hackspetten brukar hålla till.

Men nu så börjar det lida mot middag och jag börjar känna mig hungrig, så jag letar mig åter ned mot stranden för att försöka att på hemvägen se om någon tång eller snäckor under tiden har spolats upp på stranden vilka brukar även föra med sig den av mig så eftersökta bärnstenen. Men det är tydligen olämplig ström i dag ty stranden är lika ren och fin som när jag för en timma sedan lämnade den.

Uppbrott

Det var två dagar före julafton. Jag hade just återvänt från min dagliga promenad som denna dag hade varit till det närbelägna andra fiskläget där jag avyttrat en laxöring som jag och mina släktingar fångat sista natten.

Jag låg utsträckt på soffan och slukade med stort intresse den strax förut anlända tidningen. På spisen kokar potatis muntert och en ljuvlig doft ifrån stekugnen förkunnar att det är en av de salta ålarna som nu skall förvandlas till ett läckert middagsmål. Jag hör någon komma in genom grinden, och strax knackar det på fönsterrutan. Det är min morbror som kommer och ropar. ”Där är telefon till dig från rederiet”.

Det är som om all glädje blåstes bort. Jag hade ju bara varit hemma i tre veckor och skulle med glädje ha stannat hemma ännu lika länge. Jag går med trötta steg till telefonen och undrar vad det är fråga om: Jo, det är om jag vill ta en båt som strax skall gå till ”Staterna”. Det finns inget folk att få tag i o s v. Som jag kände inspektören och hade mycket att tacka honom för att jag klarat mig igenom den svåra tiden under depressionen utan att bli arbetslös så frågade jag: ”När skall den gå”. ”Ja, någon gång snart” blev svaret. ”Du får resa Annandag jul”. ”Nej” sade jag, ”det gör jag inte, ty har jag inte haft någon jul hemma sedan 1930 så skall jag vara hemma över jul”. ”Ja, kom då på tredje dagen” blev svaret och så var jag åter fast.

All glädje jag känt över att vara henna var bortblåst, den sista resan jag varit över hade vi legat i Kirkwall i tjugotre dygn och sett när tyskarna var och bombade engelska krigsfartyg i Scapa-Flow, så jag hade en förkänsla av att det inte skulle bli någon nöjesresa, vilket jag sedan många gånger fick erfara. Läsningen om finnarnas hjältedåd blev inte upptagen. Den goda ålen smakade mig inte, jag sjönk in i någon sorts dvala som är svår att förklara. Jag tillbringar mina sista dagar hemma med att ställa undan mina fiskredskap och packa ihop det jag mest behövde, ty som jag sade för mig själv: Det blir bara en resa och den tar bara tre månader så det går snart. Jag hade ju varit ombord i den båten förut så jag kände en del till den. Isbox och bara fyra man i kökspersonalen, det är inte sådant som lockar i våra dagar med våra moderna båtar med frysrum och alla bekvämligheter som rinnande vatten och fem eller sex man till att göra vad fyra får göra på de gamla båtarna.

Vi hade haft barjord hela tiden som jag varit hemma men på Juldagen så började det att snöa och på eftermiddagen när jag tillsammans med en del av mina kamrater gick i kyrkan för första gången sedan jag blev konfirmerad, därför att jag nästan aldrig varit hemma sedan. Den ostliga snöstormen ven så att det nästan var mörkt.

Annandag jul; min sista dag hemma. Jag blev liggande fram på förmiddagen. När jag kom ut mötte mig en underbar syn. Utmed stranden hade under natten bränningarna tornat upp snön som fallit i vattnet i stora isbarrikader och hela trakten var täckt med ett snötäcke. Min gamle kamrat Bertil kom just förbi. Då liksom jag vaknade till liv, och jag var åter mig själv. Skall vi som vi brukade förr gå och fånga kaniner i dag. Som vanligt var det OK. Vi ger oss omedelbart i väg mot skogen. Det är nämligen mycket lätt att fånga kanin i nyfallen lös snö. Det är bara att följa ett spår till att man ser detta sluta i det här ganska höga strandgräset och sedan med ett vigt språng kasta sig över den, ty kaninen är tämligen hjälplös när snön är ett par fot hög. När vi efter ett par timmar återvände så hade vi fyra stycken kaniner med oss. Vi åt middag och sedan ställdes färden till grannsamhället där vi i våra yngre dagar upplevt så mycket när vi om somrarna svärmade med flickorna därifrån. Det var liksom vi ville gå där och liksom bara känna för något av ungdomsårens ljuva och bekymmerslösa tid. Bertil var också bara hemma några dagar. Han låg inkallad i flottan och hade på något mystiskt sätt lyckats få

permission över julen. Jag hade tagit kameran med mig och vi går vår gamla välkända väg upp på backkrönet där kameran plockas fram ur rockfickan och jag tog några kort som jag emellertid ännu inte har haft tillfälle att se. Vi står stilla; ingen säger något, det är liksom om ord vore överflödiga här. Tysta går vi åter hemåt; det börjar lida mot kvällen.

Annandag jul i min hemtrakt brukar vara en given dansafton för hela traktens ungdom och var det även detta år. Som jag alltid har uppskattat att dansa så gick jag naturligtvis denna min sista kväll till dansbanan cirka en halvmil hemifrån. Det var dock efter en hel del betänkligheter ty jag visste att min Mor också ville ha mig hemma, men lockelsen blev för svår. Nu så började emellertid tankarna att komma över mig igen och jag började med sådana dumma idéer som t.ex. kanske det är sista gången som jag är här och dansar. Jag får ett par supar av några av mina kamrater men det är samma resultat; jag är redan i Neptuns våld.

Jag går till garderoben och hämtar min rock, tar adjö av alla jag känner och går ensam ut i den kalla vinternatten. Det är en underbar kväll, månen står som ett eldklot över havet, snökristallerna glimmar vid vägkanten. Jag går sakta, jag tänker på dessa människor jag just lämnat, glada och obekymrade. När tillställningen är slut går de hem och kryper ner i sin säng, kanske de möjligen tänker på den arbetsdag som kommer dagen efter, men det är nog också allt. Så går deras liv, där den ena dag är den andra lik, men i grund och botten vet de inte hur lyckliga de är som varje kväll vid slutet får komma till sitt hem. Hur olika är inte vårt i vanliga fall så hårda liv, och nu under dessa orostider så mycket mera omänskligt. Och ändå så går vårt liv under de mest vidriga förhållanden år efter år, kommer man iland så långtar man ganska snart ut till det igen. Det är havet som är vår Gud och det är i sanning underligt. ”Havet ger och havet tar”, heter ju ett gammalt ordspråk. Men vad ger havet oss sjömän egentligen. Vi tjänar ju visserligen så vi klarar oss och kan kanske försörja en familj också om vi har kommit upp till en något så när betald ställning, men tar det inte väl mycket. När jag skriver detta ligger över halva tusendet av mina yrkeskamrater på havets djup tillsammans med vad som skall vara deras hem.

Jag kommer hem. Mor sover inte än, jag tar termosflaskan med kakao och smörgåsarna som hon gjort i ordning åt mig och sätter mig vid bordet. Vi börjar tala om allt som vi har upplevt tillsammans allt sedan min far dog när jag var bara fem år gammal och lämnade mig och tre systrar, den äldsta fjorton år, samt två tusen kronor efter sig. Mor köpte en stickmaskin som slukade de två tusen kronor som hon fått ut på sin del. Våra pengar hade förmyndaren hand om och de fick inte röras utan vid jularna då räntan fick uttagas. Hur vi hade det knalt många gånger men hur vi alltid klarade oss när det såg som mörkast ut. Jag minns särskilt en gång när vi hade en räkning som skulle betalas den första juni ett år. Vår princip var alltid att aldrig sätta oss i skuld. Det var den sista maj och vi räknade vår kassa som hur vi än vände på den inte blev mera än arton kronor och vi skulle betala tjugo.

Hur skulle vi få ihop dessa tre kronor tills morgonen! Vi hade på den tiden en liten båt som egentligen bara bestod av beck och tjära som sammanhölls med otaliga bleckplåtar men i alla fall genom flitigt ösande kunde hållas flytande. Vi brukade fiska lax, Mor och jag. Mor var nämligen fiskartös och många av den yngre fiskargenerationen torde ha mycket att lära av henne i fråga om fiske. Vädret var denna kväll ganska ostadigt, så det vanliga laxfiskargänget som bestod av pensionerade sjökaptener och styrmän som avstått ifrån att fara ut. Det var nämligen utsikter till ostlig vind och utsikten att få hala hem s.k. korv på morgonen hade hållit dem borta.

Den här omtalade korven uppstår när sjön blir för hög och lyfter upp nätet omkring flötena, och det blir i alla fall för en maklig person ett ganska svårt arbete innan det hela klarats igen ut. Det var nästan kväll när jag sade till Mor: ”Skall vi i alla fall inte ta det gamla garnet som hänger på vinden och sätta det? Om det blir storm så gör det ju ingenting ty det är ju fullständigt uppruttet i alla fall”. ”Det lär vi inte få någon i” sade Mor, ”ty det springer de tvärs igenom, men eftersom du är envis så låt oss fara ut och sätta det bakom hamnen”. Sagt och gjort, en kvart efteråt var garnet satt och jag låg länge och lyssnade den kvällen efter det välkända suset från päronträdet som brukade förkunna att nu så hade stormen kommit. Men hur länge jag än lyssnade så förblev det tyst den natten och när solen gick upp nästa morgon så var Mor och jag redan utanför hamnen, där vi vid det första ögonkastet på nätet såg stjärten av en lax som hade snärjt sig så väl att han knappt syntes. Jag vill lova att vi blev så glada att vi kom fort iland igen, just som den väntade vinden började riva upp Hanöbukten.

Brrrr, det är min klocka som ringer, jag vaknar upp börjar se mig omkring. Det är ju i dag jag skall resa i väg till ”helvetet” igen. Jag klär mig, dricker en kopp kaffe, går ut i köksdörren och kastar en sista blick ut i hamnen, där jag känner varje sten och springa, det känns något vått i ögonen, jag stänger dörren, går in och tar mina väskor och går ut till den väntande bilen. ”Adjö, Mor”; ”Adjö” säger hon tyst och stilla. Hon gråter inte, men jag vet att när bilen har svängt om hörnet så kommer hon att gråta. Jag känner min Mor.

Resan till Haiti

”Kast loss Akter”; Det är som vanligt det sista kommandoropet ifrån bryggan. Några pinglingar i maskintelegrafen, det går några skakningar genom skrovet som förkunnar att nu så är vi åter på väg mot det stora okända. En timma senare lämnar vi Vingalotsen, vi får en annan ombord som skall taga oss till norska gränsen, där en annan tar vid osv. Uppefter norska kusten kryper vi sakta med våra tio kop. Efter ett par tre dagar är vi så i Ålesund. Det är sista platsen innan vi blir överlämnade för oss själva.

Färgen på nationalitetsmärkena ges en extra överhalning, livbåtarna som redan i Göteborg svängts ut ses till och på den stora träflagg som blivit uppmonterad akterut riktas två starka strålkastare som även om natten skall omtala för alla att här kommer en som ni inte har med att göra.

Det är mörkt och kallt här uppe nu och som vanligt så är Atlanten på dåligt humör. Det går därför långsamt och rullande fram. Den enda omväxling vi har är när vi då och då blir prejade av något engelskt krigsfartyg. Efter tjugotre dygns resa så är vi i alla fall i Portland, vår första lossningshamn. Från Portland Me. bär det i väg till Boston, där vi skall slutlossa. Det är här som början till vår första verkliga krigsresa börjar. När vi är utlossade får vi nämligen order att gå till Haiti och lasta socker för England. Det var en hel upplevelse på den tiden, besättningen fordrar att få mer betalt men efter en massa telegraferingar kommer man emellertid underfund med att det inte går, ty det göres upp hemma.

Haiti, jag skall aldrig glömma dig. Vår tid på Haiti blev nämligen en av de stunder av mitt liv som alltid kommer att stå levande inför mig så länge jag lever. En morgon kommer vi sakta in genom ett trängt inlopp till San Pedro du Macoris. Som vanligt så kom en massa folk ombord, ty i tropiska klimat tycks det behövas tio man till att göra vad två ledigt klarar av på våra breddgrader. Det blir emellertid kväll och ganska snart så är hela besättningen församlad på stadens enda nöjesinrättning ”Oriental Bar”! Snart har varje man fått en bordskamrat; en av dessa vackra latinamerikanskor eller kanske en ännu så länge ouppblandad spanjorska. De dricker öl eller med andra ord inte de saftdrinkar som glädjeflickorna i nästan alla världens hamnar dricker, och som brukar sluka det mesta av sjömännens surt förvärvade slantar. Musiken skötes av en orkester som visst försöker att uppnå det mest möjliga oväsen och kalla det för musik. Det är mest rumba och step de spelar men efter några öl och ”habaneres” så går de också bra fastän ingen av oss har dansat sådant förut.

Stämningen börjar stiga, snart så börjar grabbarna som nu glömt allt vad minor och ubåtar heter att känna sig starka. En tar och lyfter ett bord mellan tänderna, en annan känner sig ännu starkare, han sätter en stol på bordet och lyckas verkligen efter enastående koncentration lyfta det under senoritornas applåder. Snart börjar emellertid den ena efter den andra att känna sig sömniga och med sin tillfälliga kärlek försvinna ut i natten.

Nästa kväll så har emellertid ingen några pengar kvar. Manskapet vandrar oroligt fram och tillbaka över däck. Hur försöka få ihop pengar till landgång igen. Kapten besökes men kan inte göra något åt saken, man återupptar sin vandring. Plötsligt är emellertid kajen full av nattens bekantskaper. Man tittar ner, upptäcker sin ”kärlek”, man vinkar tillbaka och går ner för att genom diverse huvudskakningar och ficktömningar försöka att förklara för dem att pengarna sorgligt nog är slut. Detta synes emellertid inte vara något för dem. De visar stolt upp sin behållning från förra nattens s.k. ”tjänster” och pratar något om ”bueno sueco”, och med det antagligen av yankees utlärd ord ”come on Charlie” bär det åter iväg upp mot staden. Så förflyter sedan varje kväll medan vi ligger där och när vi en eftermiddag lämnar hamnen så

står hela högen och vinkar så långt vi kan se dem, och den dagliga revyn vid middagsbordet i en lång tid därefter rörde sig om solskensdagarna på Haiti.

Konvoj

San Domingo eller Ciudad Trujillo som den heter på spanska är huvudstaden i Haitirepubliken. Vi kommer in där en morgon och jag får inte någon fast punkt att tala om i den staden ty alla är förbjudna landgång med undantag av kaptenen. Staden sedd ifrån hamnen liknar mest en gammal spansk fästning med sina gamla torn och tinnar utstyrda fästningsvallar. Här och där står en gammal mynningsladdare kvar som efter vad jag såg var en turistattraktion, ty en massa yankees var under tiden vi låg där ständigt vandrande.

På kvällen så bär det emellertid åter i väg och om en vecka så är vi Halifax där redan de flesta av de båtar som vi skall ha i sällskap är församlade. Efter ett dygns väntan bär det så iväg på vår första resa till United Kingdom. Nu går den ena båten efter den andra ut ur hamnen och snart så är alla tjugotre båtarna som konvojen skall bestå av utanför hamnen där de efter förut erhållna order ordnar sig i rader och med en ubåt, en hjälpkryssare och två jagare bär det i väg österut. Som ett par foxterrier springer jagarna omkring konvojen, precis som om de försökte att vädra ifall att någon fientlig ubåt skulle dyka upp. Men detta är innan det verkliga ubåtskriget har börjat och ostörda går vi dag efter dag. Sedan jagarna efter två dagar har lämnat oss har vi bara ubåten och hjälpkryssaren kvar. Vädret börjar bli dåligt och ubåten föredrager att under det mesta av dagarna hålla sig under vattnet.

Nu så börjar emellertid spänningen att stiga ty vi börjar närma oss engelska kusten. En ny jagare möter oss och hjälpkryssaren som nu har gjort sitt hissar några flaggor och försvinner i ett moln av rök med kurs västerut. Men vi går vidare och snart så har vi passerat Landsend där alla båtar som skall till ostkusten lämnar oss och fortsätter under det att vi som skall upp till västkusten fortsätter upp mot Irländska sjön. En kväll så ankrar vi i Liverpool och som det inte var något flygraidsalarm så tar vi oss ett välförtjänt bad och kryper ur kläderna för första gången på fjorton dagar och sover som aldrig förr.

Missräkning

En vecka i Liverpool och vi är redo att ge oss i väg över Nordsjön med en kokslast ifrån Glasgow. Vi ligger på Greenocks redd ett par dagar, skall nästa morgon gå upp till Glasgow och börja lasta. Jag kommer opp på morgonen och medan jag fyller tvättstället så skruvar jag på radion för att höra vad morgonnyheterna ha att förtälja: Norge och Danmark har invaderats är det första jag får höra, jag vet ännu i dag inte om jag blev tvättad den morgonen ty jag minns bara att jag rusade in till styrman och talade om det, och vi såg båda två efter några minuters resonemang att nu så var vi fast för en ganska lång tid framåt.

Att det skulle bli så här länge som vi redan har varit ute och ännu inte ser något slut på trodde vi nog inte då i alla fall. Där blir liv och rörelse i hamnen på morgonen. Jagare, kryssare och slagskepp som legat för ankar i hamnen lyfter och ger sig med högsta fart utför Clyde-floden. Vi blir förhalade till en vik som heter Faslane Bay.

Det är redan försommar här över och maskrosorna blommar vid vägkanten, träden står redan i full grönska fastän det inte är slut på april månad än. Vi blir liggande där en månad och hinner under tiden skaffa oss var sin flamma i den närbelägna lilla staden Helensburg. Där vi hade mången glad stund och otaliga är de gånger som jag dansat med lilla Milly i den lilla danslokalen som de hade där. Men även den sagan hade sitt slut och en vacker dag så var vi på väg till Bordeaux med en kollast, där jag träffade Lilliane, som visserligen kanske inte var lika oskuldsfull men i alla fall ett gott surrogat.

I tropiskt klimat

Ifrån Bordeaux kom vi i lagom tid för att undgå att bli bombade av tyskarna som ett par dagar efter vi lämnat höll på att lägga nämnda stad i ruiner. I sällskap med en fem, sex stycken andra båtar eskorterade av en armerad trålare avgick vi till Dakar via Casablanca. Vid denna tid låg en u-båt utanför Cap Finisterre och torpederade den ena båten efter den andra, men vår lilla konvoj klarade sig förbi där utan att vi såg det minsta av någon ubåt. När vi kom ner förbi Cap S:t Vincent så började dagarna att bli allt varmare och vi började få känning av den värme som vi sedan skulle få behålla i över ett halvår. Vi var bara inne några timmar i Casablanca och fortsatte sedan ensamma mot Dakar. I Nordostpassaden bär det sedan i väg allt under det denna friskar alltmera för att så småningom åter dö ut när vi närmade ekvatorns stilla bälte.

En eftermiddag rundar vi emellertid Cap Verde och styr in till Dakar, den franska flottbasen som vi sedan skulle lära att känna allt för väl. Två dagar blev vi liggande i Dakar för att sedan fortsätta till en plats som hette Conacry strax norr om ekvatorn. Här lastade vi kaffe och oljebönor som egentligen skulle till Bordeaux, men deras öde skall jag komma till längre fram. Ingen landgång här heller ty de hade inte tillräckligt med poliser i staden om man kan kalla den så, ty det hela var egentligen bara en samling negerkåkar. Jo, ett undantag var där, ty befälet fick gå i land, eller rättare sagt alla som kunde uppbringa en uniformsmössa. En kväll lär befälet ha uppgått till cirka femton man av den tjugofem man starka besättningen, så en av negerpoliserna fann sig föranlåten att fråga hur många man befälet egentligen bestod av ombord. Jag för min del gick i land på ett pass som jag fått när jag var hos veterinären med vår lilla skotska terrier. Konsten att läsa franska språket var tydligen lika svår för poliserna som för mig.

Så småningom återvände vi så till Dakar, där en handelsflotta av en cirka femtio båtar under vår bortavaro hunnit församla sig. Den dagen vi kom in började emellertid plötsligt engelska båtar att för full fart ge sig iväg och dagen efter kungjordes det franska sammanbrottet. Vi var sex svenska båtar, ett tiotal norska och fyra stycken före detta danska, som nu fick ligga och en del väl fortfarande när detta skrives kvar där. Dessutom fanns minst ett tjugotal franska båtar också där inne. Det franska slagskeppet Richelieu hade kommit in och lagt sig för ankar ett par hundra meter ifrån oss och dessutom fanns ett tiotal jagare och kryssare också i hamnen. Den första tiden var ju ganska skaplig när vi hade lite av proviant kvar men vår position blev för varje vecka som gick allt svårare. Det var när vi varit i Dakar två veckor som vår första upplevelse gick av stapeln, jag skall låta ett s.k. brev som jag skrev vid tillfället tala för sig själv. Så här lyder det:

Lördag den 6/7 1940.

Lördagskväll, ja hur mycket säger inte det om det är när jag är hemma. Men här; ja ett enda ord vore egentligen tillräckligt: "Genomtråkigt." Men vad göra? Nu så har vi i fjorton dagar legat här ute på Dakars redd tillsammans med ett antal andra båtar. Ingen landpermission ännu, här är en del som inte varit av båten sedan vi lämnade Bordeaux den 29 maj. Jag har nämligen mycket knappt med maten, ty all import ifrån Frankrike och Marocko är ju stoppad nu. Dakar ligger ju i en sandöken med endast obetydlig växtlighet.

Annars så är Dakar en ren och snygg stad med ovanligt fina gator fast i allmänhet bara tvåvåningshus, och har inga kyrktorn eller några andra höga hus som annars är så vanligt i sydligare trakter. Vi är nu snart riktiga infödingar, ty vi lever på alla sorters grönsaker, ris och makaroner. Potatis har vi inte sett på en månad nu. Någon frukt har vi inte, inget bröd så när som några paket hårt sådant som ännu återstår ifrån Göteborg, därför att här inte finns någon jäst

att uppbringa. Nej, det var ett brev jag skulle försöka att skriva och inte ett beklagande av våra svårigheter. Jag skulle som jag redan omnämnde när jag började det här brevet önskat att jag varit hemma i kväll och vi tillsammans varit på någon dansbana och svängt oss. Jag kan undra när det skall bli. I år eller nästa år kanske.

Nej jag har tydligen inte inspiration till att skriva i kväll så jag får fortsätta en annan kväll i stället. Jag har annars på känn att här kommer att hända en del de närmaste dagarna. Good night.

Den 9/7

Jag hade rätt. Här har hänt en hel del, fastän inte av det angenämaste slaget. I går på morgonen just i daggröningen så vaknade jag vid ett fruktansvärt oväsen, bombkrevader, kulspruta och luftvärnskanonad. Jag som andra rusade ut och fick se ett fyrverkeri som jag aldrig sett maken till när alla fosforlysande kulor for genom luften och när luftvärnsgranaterna exploderande. Det var några engelska flygplan som var och försökte att träffa Richelieu med torpeder och bomber, men de tycktes inte ha någon tur. I dag hörde jag hemifrån att den fått slagsida och ligger med aktern under vatten. I verkligheten så ligger den där lika fint fastän den möjligen har sjunkit något med aktern ett par fot, någon slagsida har den i alla fall inte (som jag senare fick reda på så hade den fått propellrar förstörda av sjunkbomber som en liten båt släppt på natten och som vi inte hört, den läckte tydligen också ty pumparna gick i ett).

De har i alla fall förhållat den in i hamnen och nu så har vi och en norsk båt som heter Salta blivit lagda som någon sorts sköld för den ifall att de skulle komma tillbaka. Ja igår föll bara bomberna ett par hundra meter ifrån oss och hoppet att någonsin få återse min hembygd syns bli allt mindre. I dag var de också i gång och sköt, men det var visst ett par av deras egna flygplan som de sköt av misstag på. Dagen är slut, skall vi bli väckta av luftvärnet i morgon också?

Månad efter månad går och vi blir allt mera solbrända och magra. Varje dag, ibland två gånger om dagen rör vi den cirka en sjömil långa sträckan in till staden. Vi har nämligen efter en vecka inne i hamnen blivit förflyttade ut på redan igen. Hos skeppshandlaren nära nog slåss man om köttbitarna och i den svåra värmen så hinner isen som vi köper att nästan smälta bort innan vi hinner ombord med den. Allting ruttnar eller är halvruddet, äggen t.ex. kan vi bara använda vart fjärde om man har tur. Nu så kan vi få några stycken negerloff om dagen. Loff är en sorts surt och i synnerhet segt bröd som ingen i vanliga fall skulle tittat åt, men nu så går det också med lite flott eller kanske jag lyckats att få tag i en burk marmelad. Smör har vi inte haft sedan vi varit där en månad då det tog slut och något nytt fanns inte att få tag i. Mjölks finns inte heller att uppbringa, den dag jag serverade kapten Bergman makaroner och köttbullar och hade varken smör eller ost eller bröd kommer jag nog aldrig att glömma. Så småningom lyckades emellertid svenska regeringen att utverka så mycket att vi fick börja lossa vår last över i den danska båten Tacoma. Det var när vi var i det närmaste färdiga med detta som den verkliga ”smällen” gick av stapeln men det kommer här som jag skrev ner det som en fortsättning på det andra brevet som aldrig blev sänt emedan det utan alla tvivel skulle ha hamnat på botten av censurans papperskorg.

Smällen i Dakar den 23/9 1940

Jag vill skriva på baksidan av detta ark som aldrig blev avsänt ty de här raderna passar så bra in som fortsättning. Sist jag skrev så undrade jag om luftvärnet skulle väcka oss nästa morgon. Då uteblev det emellertid, men idag så blev vi väckta så att vi faktiskt slängde oss ur kojerna. Det var några engelska flygplan som var här och kastade ner flygblad undertecknade av den franska generalen de Gaulle, som ju är med dem. Jag har en översättning av ett och ett original. Så här lyder översättningen: "Dakar är hotat av fienden och hungersnöd. Vi måste bevara Dakar åt Frankrike. Vi måste förse Dakar med proviant. Det är därför som franska styrkor på min order anlände till Dakar. Mäktiga allierade styrkor är beredda att understödja dem. Jag beder därför civila och militära befälspersoner att sätta sig i förbindelse med mig. Jag fordrar av alla styrkor till lands, till sjöss och i luften att förbliva var och en på sin plats och upptaga förbindelse med de franska trupper som komma och förstärka dem. Jag beder befolkningen att med lugn visa sin patriotism och gästligt mottaga mina soldater. Leve franska Dakar. Leve franska Afrika. Leve Frankrike".

Flygplanen blev naturligtvis utsatta för mycket häftig beskjutning. Ja sedan har det faktiskt smällt hela dagen ifrån krigsfartyg här utanför. En undervattensbåt fick en fullträff och sjönk, ett par flygplan kände sig trötta och trillade ner, ett fort här utanför lär visst ha fått ganska bra, en del säger att det sprungit i luften. Granaterna har visslat omkring båten. En fransk passage-rarbåt som ligger här mitt emot oss fick en träff akterut som kostade nio man livet och tretton blev visst sårade. I staden lär visst en sjuttio personer ha strukit med. I morgon blir det nog ännu värre, och som det sedan visade sig så blev det så pass att fortsättningen inte blev skriven den tjugoåttonde.

28/9/Ja i kväll är det åter lördagskväll/

Veckan som gått kan jag bara säga ett enda ord om, nämligen "fruktansvärd". Nog har jag varit med om en hel del den här sista tiden men maken till det här som nu hänt har jag aldrig upplevat förr och hoppas att jag slipper att få vara med om en upprepning av.

Det roliga började ju i måndags som jag redan har talat om. Jag skall ta de följande dagarna en för en. Tisdagen började som vanligt med lite kulsprutesmatter och luftvärnseld påspädd med några bombskrällar och klockan tio så började de engelska slagskeppen och den franska kollegan att pigga upp magsyran med en femtontumsgranatsduell. Vi låg ju naturligtvis mitt i skottlinjen och när fransmännen lade av sin första salva så gick den mitt över vårt midskeppshus, Wickberg och jag var just på väg och skulle gå ner i Tacomas tunnel. Vi hade precis kommit utanför dörren när det small med den påföljden att vi kastades in i gången igen som ett par tomsäckar av det enorma lufttryck som där blev för att inte tala om smällen som var sådan att jag än ryser varje gång jag tänker på den. Tunneln på Tacoma var det enda ställe som vi trodde var något så när säkert. Båten var fullastad och låg trettio fot under vattnet vid sidan av en betongpir. Vid elvatiden blev det emellertid lugnt ett slag och vi lyckades att få lite mat innan det vid ettiden började igen. Jag och Wickberg stod på bryggan och följde med kikarna en jakt efter en fransk jagare som för full fart styrde mot hamnen med granaterna exploderade på alla sidor om den. Den klarade sig emellertid in i hamnen utan att bli träffad och då började bombplan komma samtidigt och hade så när träffat den, en salva från engelsmännen träffade under några bojar som höll upp torpednätet och sände ett par av dem högt i skyn. Vi försvann som skott ner i tunneln med granatskärvorna visslande omkring oss. Det var som om allt omkring oss var ett inferno; det är något som ord inte kan beskriva, det är ett Helvete.

Smällen

Tunneln var upplyst av två lampor som hängde i var sin ända av den och kastade ett svagt flämtande sken i den bakugnsvarma luften som blåstes fram och åter av, när femtontummarna avlossades från fransmannen eller någon granat ifrån engelsmännen exploderade i närheten. Vi stodo först helt nära ingången och hade bland andra i sällskap Tacomas maskinister. Vi hade väl stått där cirka en kvart när Tacomas andre maskinist sade: ”Nu tar jag och startar en maskin så att vi får lite ordentligt ljus och lite kallt vatten att dricka.” Han gjorde så och en av oss sade ”Jag tror att vi tar och flyttar lite längre in i tunneln”. Vi traskade alltså bort till masten ungefär, där jag satte mig på propelleraxeln och som det elektriska ljuset i detsamma tändes så blev det ej så trist. För ett par sekunder blev det emellertid tyst. Men plötsligt går det en skakning genom skrovet och efterföljdes av den fruktansvärd explosion.

Eld och rök slår genom tunneln, den elektriska lampan som satt vid sidan av mig blåstes ut som om det varit ett stearinljus och fläkte upp min underläpp. Det hörs några skrik så blir det tyst. En ropar ”Ut”, och hållande varandra i byxbaken går alla som kan så upp genom reservuppgången akterut. När jag kommer upp så pågår duellen fortfarande. Jag springer till sidan och mäter avståndet till kajen men finner det vara för långt och har inget annat val än att springa över en massa oljefat som var stuvade på däck. Jag rusar förbi midskeppshuset som redan är övertänt och ifrån maskinen stiger en hög rök- och eldpelare mot skyn. Över den öppna piren med luften vibrerande av explosioner kommer jag sedan fram till avbalkningen vid yttersidan av den.

Jag slår mig ner på en låda med kulspruteammunition och ser när de andra kommer efter. Personer som jag inte med den mest livliga fantasi skulle kunna föreställa mig att de skulle kunna göra något som ens skulle kunna kallas för ”springa”, förbluffade mig nu med att avverka den cirka femtio meter långa sträckan med en fart så att Nurmi skulle inte följt dem. De, och jag med förresten, kan man med fog säga sprang för livet. Jag började vid det laget att titta vad det var för ett ”enastående” skyddsrum vi kommit in i.

Utsidan mot sjön var nog stabil nog att stå emot en granat, men när jag tittade på taket så var det inte utan att jag helst ville vara på ett annat ställe, ty det var inte mera än högst en decimeter tjockt och som de engelska fartygen var på så långt avstånd att granaterna kom uppifrån vid nedslaget så var det inte utan att jag började sätta en granatskärva i samband med en av de många ammunitionslådorna därinne. Tacoma brinner allt värre. Jag ser med harm hur deras fina livbåtar brinner upp. Vi hade nämligen när vi låg på redde blivit bogserade av dem flera gånger och då önskat att vi hade likadana istället för våra tunga kolosser utan motorer. Lågorna började snart att girigt söka sig över på vår båt. Kapten och förste styrman ger sig i väg till hamnpolisens ty kanonaden har upphört.

Vi blir beordrade att ge oss i väg, och snart ringlar sig en samling modstulna sjömän upp mot staden. Men vi är fem stycken mindre än vi var för en stund sedan. Tre man ifrån Tacoma fick sin grav med den ty femtontumsgranaten som vid trealuckan gick ner i maskinrummet visste var den tog. Två man dog senare på sjukhuset av sina brännsår. Hela hamnen är full av död fisk som ligger och flyter i oljan som kommit från en sänkt oljetank. Vi kommer in till hamnpolisens kvarter eller rättare sagt vad som fanns kvar av det. Hälften av barackerna är nämligen bortskjutna och några sjukvårdare går och samlar ihop i säckar det som för en halvtimme sedan varit negermatrosor. Vi kommer upp till skeppshandlaren och får sedan där tillbringa en timma innan vi utrustade med sex bröd, en burk marmelad och fyra flaskor öl ger oss i väg ut mot ökn. När vi kommer till järnvägsstationen blir det ett flygbombardemang, vi rusar ut i

terrängen och några bomber kommer ner strax bredvid oss, och som jag sedan fick veta så ändade en av dem livet på förste maskinisten på en annan svensk båt som också låg där inne. Vi fortsatte nu ut mot ödemarken genom snårskog och gräs och kommer efter någon timma till några oljetankar där stora hål i marken utvisade att även dessa utgjort mål för förstörelsen. Här fann vi det inte säkert att stanna utan vi fortsätter. En del av gänget tar en annan väg och går ner mot kusten igen.

Marknad i Dakar

Klockan är inte mer än halv sex på morgonen när vaktman kommer och väcker mig. Jag ser mig omkring och kommer plötsligt ihåg att jag skall in till staden för att försöka att köpa lite grönsaker innan alla marinero anländer till torget ty då är allt bortsopat på några minuter. Jag har snart klätt mig d v s satt på mig de korta tropikbyxorna och den lika luftiga skjortan. Det har just ljusnat och som vanligt nu under regntiden så forsar regnet ner. Jag ser efter hur vinden är, och som vanligt så kommer den ifrån staden, d.v.s. rakt emot vad jag skulle önskat. Men det är bara en svag bris så det blir inte farligt att ro. Snart så är vi därför på väg och med långa sugande tag rör vi mot hamnen. Efter cirka fyrtio minuters rodd lägger vi så till vid kajen. Jag känner efter om jag har mina stora hundrafrancsedlar i behåll och plockar fram mitt pass varefter jag är beredd att ge mig till torget. Jag kommer till porten och blir visiterad vilket snart är undanstökat och utanför densamma har jag snart en hord med negergrabbar efter mig som alla skriker "Monsieur, Bagage" eller på svenska "skall vi bära med er" ty vid det laget har de klart för sig att jag skall till torget. Jag har emellertid min specielle boy och jag träffar honom snart lite längre upp. Det tar mig dock inte många minuter att hinna till torget där redan kommersen är i full gång. Innan jag går vidare så skall jag säga några ord om hur ifrågavarande plats ser ut.

Det hela utgöres av en stor saluhall som är byggd i cirkelform och som inrymmer en massa saludiskar som även de går den ena utanför den andra. Det är i huvudsak negrer som sköter försäljningen eller jag kanske skulle säga att det är kvinnliga sådana. Här råder ett fruktansvärt oväsen inne. Alla gapar och skriker i munnen på varandra. En madam kanske håller upp en bunt med sallad och skriker "se hit min herre", bara en franc, en annan har kanske en melon som hon berömmar och som vid närmare granskning visar sig vara rutten, här gäller det att välja och det snart ty jag börjar se några marineros mössor dyka upp vid ingången. Jag gör därför en hastig rond och snart har en massa sallad, några purjolökar, ett par meloner, några mangofrukter och papajas bytt ägare och försvunnit i boyens korg som han bär på huvudet.

Jag har nu köpt vad jag kan få att köpa därinne och går ut för att titta på hönsmarknaden som går av stapeln utanför hallen. Här uppvaktas jag av en massa något till åren komna negrer som bärande en massa höns i händerna garanterar att bättre höns finns inte i hela Afrika. Jag tänkte köpa några men överläter saken åt boyen som nära nog håller på att göra gubbarna vansinniga innan han lyckades att leta ut några stycken som har lite kött på benen. Nu kommer emellertid en annan yrkeskår med i spelet, nämligen fjäderplockarna. Där blir det ett väldigt prutande vilket boyen sköter på ett strålande sätt, i hopp om att kanske få ett par francs extra när vi kommer till båten. Själva avlivnings- och plockningsproceduren skall jag dock dra en tystnads slöja över ty några humanare metoder var tydligen okända här.

Det hela är dock snart undanstökat och snart så vandrar jag med boyen springande efter med korgen på väg till båten där mina roddare krupit in under seglet och sover gott. Nu har den lilla vind som var när vi rodde i land, dött ut och det är inget annat att göra än att ro. Jag har emellertid skaffat ett par öl att skölja ner den värsta törsten med ty nu så har det slutat regna och i stället så bränner solen obarmhärtigt ner på oss. Vi anländer snart ombord och försöker att få köttbullarna och makaronerna att smaka bra fastän att vi är så leda på dem att vi knappt kan se dem. Jag väntar till middagen ty i dag skall vi ha oxstek, sallad och ris vilket är ganska bra.

Lägerliv

Vi var åtta man som fortsatte inåt landet och när solen började dala satte vi oss ett slag och plockade fram ett bröd och marmeladburken och två av ölflaskorna och med en rostig kniv skars så eller bröts brödet i lämpliga stycken som avåts med frisk aptit. Här är emellertid inte lämpligt att stanna utan vi fortsätter och kommer efter en stund till en väg och efter att ha följt denna ett stycke så kommer vi till ett ställe där en massa negrer ligger och sover eller sitter och pratar. Här finns en vattenbassäng och vi dricker oss otörstiga. En av oss har på något mystiskt sätt fått tag i en filt och en kudde, hur vet jag inte än i denna dag.

Filten breddas nu ut på marken och vi lägger oss alla i solfjäderform omkring den och försöker att få plats. Jag ligger någon timma och försöker att sova, men det lyckas inte ty dagen har varit för hård och moskiterna är fruktansvärda. Jag är bara klädd i korta tropikkläder; armarna och benen är snart fulla med kliande bett. Jag reser mig sakta och pratar om detta ”förbannade” krig. Om vi bara hade varit en vecka tidigare i Glasgow så hade vi suttit hemma vid det här laget. Vi pratade om vår båt som när vi lämnade hamnen höll på att bogseras ut med den ena livbåten och solsegel brinnande och som hamnpolisens manskap med hjälp av ett par av våra män höll på att släcka, vilket även lyckades.

Dessa båda här omtalade hade inte lyckats att komma i land och det torde endast vara ett försynens under att de klarade sig. Även Tacoma bogserades ut, jag kanske hellre skulle säga eldhavet Tacoma, ty oljenötter brinner bra. Det var en fascinerande syn nu på natten. Hela himlavalvet var upplyst av det och då och då slungades en eldboll högt mot skyn. Det var när oljefaten på däck exploderade.

Vi går länge och kommer inte tillbaka förrän efter ett par timmar. Jag är nu dödstrött och sjunker ihop med vår brödsäck som kudde och sover snart. Jag vaknar vid att några flygmaskiner flyger över oss och är fullständigt iskall. Natten i öknen är märkvärdigt nog mycket kall i jämförelse med de stekheta dagarna. Jag tittar mig omkring. Negrerna är redan i full rörelse. En del håller sin morgonbön med ansiktet mot Mecka, en del sitter och vaskar sina fötter i den bassäng där vi förra kvällen druckit vattnet med god smak. Vi delar ett par bröd och stryker på det sista vi har av marmeladen. Vi flyttar in under ett stort träd där det är lite skugga.

Snart börjar emellertid samma sak att upprepa sig igen med flyg och artilleribombardemang. Det pågår hela dagen och vi ser vattenkaskader kastas högt mot skyn när granaterna slår ned i vattnet. Från staden stiger då och då en rökpelare upp när där varit ett nedslag. Husen är emellertid byggda av rörtegel så de brinner inte i någon större omfattning i alla fall. Fastän vi har haft dålig kost ombord förut så börjar emellertid detta att bli väl lite. Jag och en av de andra blir utvalda att gå till ett negersjukhus som ligger på en höjd och jag får nu för både första och sista gången också hoppas jag, vara med om att viga mat. Efter diverse parlamenteringar med den därvarande negerkocken lyckas vi få löfte om resterna efter maten.

Vi sätter oss ner vid väggkanten och väntar. Den franska doktors fru kommer med ett par potatis och lite salt. Det var riktig potatis och jag har aldrig uppskattat den saftigaste biffstek mera än vad jag senare gjorde med den halva potatis som blev min andel. Efter en stund så var emellertid kocken färdig och med handen som skopa åker några nävar ris, lite makaroner och ett par avskurna nästan rena köttslamsor ner i den smutsiga pytsen, jag tror än i denna dag att det var slaskpytsen. Vi återvänder i triumf och personer som i vanliga fall säkert skulle ansett sig stå på svinets nivå om de ätit något sådant, hade nu genom sin tomma mage full-

komligt ändrat uppfattning och åt med en aptit som var enastående. Snart var det emellertid natt igen och både moskiterna och kylan var lika trogna som natten förut.

Så småningom kommer i alla fall morgonen och några flygmaskiner börjar surra över oss men några stridshandlingar blir det emellertid inte denna dag. Vi stannar kvar, ty vi har ingen lust att komma ner till Dakar igen ifall att de skulle börja igen. På förmiddagen går jag och en av mina kamrater till en liten negerby cirka en halvmil från vårt läger och lyckas köpa ett par burkar sardiner och en box mjölk. Vi hade tänkt få köpa en bit kött men den s.k. slaktaren ville ha tjugofyra francs för kilot så vi fick avstå därifrån. Vi skickade i stället en negerboy till en närbelägen bondgård med trettio francs och han lyckades verkligen att få köpa två ganska bra höns. Dessa avlivades, plockades och rensades på rekordtid av oss, ty vi började känna oss ganska tomma invärtes nu ty det närmade sig kvällen och vi hade visst bara fått varsin skiva bröd på hela dagen.

Sedan gällde det emellertid att få dem anrättade på något sätt. Vår enda utväg var negerkocken. Följaktligen stegade vi iväg till honom och lyckades med femtio francs och en flödande ordström som bestod av en blandning av svenska, spanska, franska, engelska påspätt på lämpliga ställen med lite portugisiska glosor som en av oss behärskade, få låna en stycken järngryta samt dessutom fick vi lite salt, tomatås och lite ris och olja. Snart hade vi gjort i ordning en eldstad av tre stenar och eldade med gräs. De sönderskurna hönsen bryntes i oljan, vatten hällades på och när det hela började kännas kokt åkte tomatåsen och riset i och snart så åt vi en middag som skulle komma den kräsnaste människa att äta med begär. Mätta och belåtna rullar vi sedan in oss i några gräsmattor som vi fått tag i, och somnade snart ty man började vänja sig med moskiterna nu.

Nästa morgon var det emellertid lugnt så vi beslutade oss för att ge oss ner till Dakar igen och se hur det var ställt. Vi började vandringen innan solen gått upp för att slippa att svettas för mycket. Vi försökte att bomma skjuts med alla bilar men vi hade dålig tur. Det var först när vi kom intill Dakars yttre försvarslinje som en liten sportbil uppenbarade sig och sittande i materiallådan bak kom jag in till staden vid niotiden på morgonen. Vi utgjorde emellertid en sorglig anblick. Ty så smutsig som jag var nu har jag aldrig kunnat drömma om att jag skulle bli. En av mina största eller kanske svåraste prövningar under tiden vi varit ute i lägret var emellertid den dag när mina något trånga byxor behagade att gå sönder.

Jag kan försäkra att jag aldrig i mitt liv känt mig så enkel som den gång jag lånade nål och tråd av en negerkärning. För att klargöra mitt ärende måste jag nämligen visa hålet ifråga och detta satt på en mycket olämplig plats. Hela den församlade menigheten av negrer vred sig av skratt.

För att återgå till ämnet så gick vi efter att hos skeppshandlaren ha vaskat av den värsta smutsen av oss ner till hamnen där vi efter en stund av hamnpolisens blev satta ombord. Kajerna och pirarna hade fått sig flera träffar under vår bortavaro och ett par hål i sidan och en av de förliga tornens kanoner bortskjutna visade att Richelieu ej heller gått helskinnat ut striden. Ombord såg där bedrövligt ut med alla glasbitar och granatskärvor som var kringspidda på däck, solsegel och stöttor bortbrunna tillsammans med babords livbåt. Här och där buktade sig plåten som varit glödhet och all färg på sidan och midskeppshuset var bortbrunnen. Så småningom lyckades det mig att av de cirka hundra kilogram kött som låg i isboxen få tag i så mycket som inte var förstört att det räckte till lite mat.

Några fler bombardemang blev det inte och den nionde oktober så lämnade vi Dakar och ingen av oss hyste någon större saknad av platsen ifråga, åtminstone inte jag. Vädret var stilla

och fint och sakta bär det iväg med riktning på Freetown under det att jag får en tropikfeber som så när hade klippt av en viss hank.

Midsommar - Julen 1940 och Nyåret 1941

Några grönskande kullar med en massa små kåkar klättrande uppför dem, ett par små pirar och en massa handelsfartyg av alla nationer väntande på konvoj är egentligen allt man behöver veta för att säga att ifrågavarande plats är Freetown på cirka åtta grader nordpå Afrikas västkust. Jag vaknade till liv den sista dagen som vi låg där och började fundera över hur jag skulle klara av den långa resan till Durban i Sydafrika med den lilla proviant som vi fått i Dakar och Freetown.

Jag hade legat sjuk när vi provianterat och hade inte någon klar föreställning om hur den egentligen såg ut. Det var nästan så att håret reste sig på toppen när jag såg bitarna som skulle vara kött. Lite fläsk hade där också kommit ombord som egentligen bara var några tjocka sväljar. Hade emellertid inte en låda med laxburkar kommit ombord så hade vi aldrig klarat av resan till Cape Town som vi måste angöra efter tjugotre dygn till sjöss. Jag skall så länge jag lever tacka den steward som var ombord på den Transatlantibåt som låg inne där samtidigt, för de jästpaket som jag fick av honom hjälpte oss till bröd på denna trista resa.

Under tiden som vi låg i Dakar hade nämligen en hel urskog hunnit växa under fartygsbotten, cirka en decimeter med snäckor och ett meterlångt sjögräs nedsatte nämligen våra tio knop till högst sex, och när sedan sydostpassaden började friska i gjorde vi ibland inte hundra mil om dygnet. Jag har väl aldrig varit så intresserad av navigation som den resan. Jag måste nämligen göra upp en matsedel med högst fem kilograms köttförbrukning om dagen ty köttet som vi fått var nästan ruttet. Efter min beräkning skulle jag nämligen med hjälp av tjugofem levande ankor som vi lyckats att köpa kunna klara av maten i tjugofyra dagar. Detta visade sig också hålla streck ty när vi ankrade i Taffelbukten så åt vi också upp den sista matbiten som fanns ombord.

Men jag vill inte säga att vi haft någon mat som vi skulle kunnat leva i månader på, ty det hela var ganska enformigt. Jag nästan glömde att se på den vackra tavla som Cape Town erbjuder innan jag fick höra skeppshandlare säga: "Här finns allt.". Jag har nu under mina tio år till sjöss hunnit se en hel del av länder och folk, men en vackrare syn än den denna Afrikas sydligaste stad erbjuder torde det inte finnas många som kan visa något liknande. På sluttningen av topparna Lejonhuvudet och Taffelberget ligger den som en pärla med sina branta gator och små med tegel beklädda hustak och mellan dessa slingrar sig planteringar som gröna band. På natten är det hela så vackert att det är omöjligt att beskriva, det är som om det vore en provkarta av stjärnhimlen med sina oräkneliga ljus som skiftar i alla regnbågens färger. Man kan stå i timtal men aldrig bli mätt på denna underbara syn.

Nästa dag går vi emellertid igen, väl försedda med proviant och för första gången på länge så kan vi äta oss mätta. Här har sydafrikanerna sin sommar nu. Det är ju som bekant omvända årstider syd om ekvatorn. Men det var trots allt ett underbart klimat här för oss som haft det så varmt hela tiden med undantag för de nätter som vi tillbringade som campare, utan tält. Efter en tre, fyra dagar kom vi så till Durban som även var en stilig stad. Stadsbilden var efter amerikanskt mönster med det undantaget att hela staden var snygg, och inte som i Staterna bara ett par gator. Här fick vi en s.k. Hula-hula krans (antimagnetisk kabel) inmonterad och fick arken målad i botten så när vi efter en fjorton dagar lämnade platsen var vi liknade vid en lustjakt. Staden hade emellertid inte många nöjen att bjuda på. I alla fall inte för en sjöman med begränsade tillgångar.

Mitt största nöje under vår tid där, bestod i att varje kväll när jag så kunde åka ut till den stora badbassängen och simma ett tag. På de kvinnliga taxichaufförerna nedlades nog en god del av

våra slantar också, dock utan resultat. Men nu så börjar det bli varmt här nere också när vi närmar oss jul och den varma plats som heter Beira i portugisiska Östafrika.

Åter så är vi i tropikerna. Det är några dagar till jul när vi en eftermiddag kommer in till Beira. Klareringen går med en enastående fart och skötes av en man och snart så är vi förtöjda vid kajen med dubbla trossar ty strömmen är stark. Värmen är här mycket besvärande, solen bränner ifrån en molnfri himmel och ändå så blir det varmare säger de. Staden Beira skall jag emellertid inte stanna länge vid, ty något tråkigare plats torde vara svår att finna maken till. Stadens vita invånare torde inte vara flera än något hundratal och för resten utgjordes av en blandning av både Afrikas och Asiens olika folkslag, dock med negrer som talrikast. Det enda som där fanns var ett turistschapp utanför hamnområdet, som verkligen var stiligt och en bio som hade en föreställning per kväll. Jag hade här min första känning med tjuvar under min tid till sjöss. Jag hade just avslutat min dag, klockan var halv tio på kvällen. Jag gick in i hytten med ett glas öl. Efter slutad rakning går jag som vanligt till badrummet för att tvätta svetten av mig. Just innan jag går tar jag emellertid mitt armbandsur och hänger det på väggen. Jag återvände snart ifrån badet och klär mig. Jag skall ta min klocka men upptäcker att den är väck. Nåväl tänkte jag då har jag sett den för sista gången. Jag går ut på däck och frågar negerpojken om de sett någon som varit inne i gången. Nej, naturligtvis har de inte sett någon. Då kommer den portugisiska förmannen. Jag förklarar saken för honom, han lovar att göra ett försök, ty som han sade: ”Jag känner till de gubbarna lite.” Portugiserna behandlar nämligen inte de svarta lika milt som t ex engelsmännen.

Jag gick i land med den tanken att aldrig få återse min klocka. Att vända sig till polisen i utomeuropeiska länder är lönlöst ty i tropikländerna brukar polisen stjäla minst lika bra som de andra, det har jag sett många exempel på. Efter att jag svalt ett par öl kommer helt plötsligt förmannen in till mitt bord där jag satt och halade med en viss stolthet upp min klocka ur sin plånbok. Han hade först gjort en rond i trealuckan, men funnit allt väl. Därefter gick han ner i tvåan och just som han kom ner såg han en neger som skyndade bort i ett hörn och gömde något i kläder som han hade där. Han rusade dit och undersökte dem och fann mycket riktigt klockan.

Negern hade tydligen fått dåligt samvete när han såg honom. Sedan hade polisen fått tag i honom och från dem rymde han och kastade sig i vattnet men blev senare uppfiskad och har väl när detta skrives i det närmaste tjänat av de sex månader som han fick för ”jobbet”. Negrerna hade klivit in genom ventilen och haffat den, det var verkligen vågat ty där var nästan en ständig trafik av folk där som tillhörde båten. Förmannen fick några paket cigaretter och var mycket belåten och så var jag också.

I Beira började emellertid ett arbete för mig som jag sent skall glömma. Kocken hade kommit på sjukhus i Durban, kökspojken rymde, så jag var praktiskt taget ensam med att laga mat, sköta isboxen, servera och städa salongen, alla julbestyr och en sjuk kapten att passa till klockan tio om kvällarna. Jag började nu under cirka två månader min arbetstid varje dag klockan sex på morgonen och arbetade sedan till tio, ja ibland elva och tolv när jag vid nyårsskiftet höll på att skriva rapporterna. Så småningom har jag emellertid lyckats att lära mässpojken till kock så jag börjar nu så småningom att åter bli steward. Jag har emellertid aldrig i hela mitt liv förbannat värmen så som jag gjorde under denna jul. Jag jobbade, svettades och svor. Kläderna hängde som fastklistrade vid kroppen och jag önskade mig så långt som över huvud taget det är möjligt att önska sig. Det var sent julafton när jag färdig med jobbet och hade badat. Jag tar en cigarett och tar hängmattan och går ut och spänner den emellan bomarna.

Jag ligger länge den natten och tänker på att jag förra julafton var hemma och visste att jag skulle ut och liksom hade en förkänsla av att jag inte skulle få någon rolig tid och mina aningar hade besannats, mångfaldigt. Jag tänkte på vad jag skulle få vara med om innan det blev jul igen, om jag överhuvud finns kvar då, om jag skall vara hemma eller kanske vara i ett annat land eller kanske hav.

Vi var vid denna tidpunkt på väg till Cape Town igen med full last av majs destinerade till Glasgow, som vi dock inte kom till. Vi hade en fem, sex olika orter innan det blev bestämt att vi skulle till Sharpness Glos.

Mot kallare klimat

Två dagar före nyårsafton kastar vi åter ankar i Cape Town som vi angör för vidare order och vi njuter åter av stadens skönhet och även av dess öl. Det blir bestämt att vi skall ligga där över helgen; ett budskap som vi mottaga med tacksamhet ty vi vet att vi har en besvärlig tid framför oss. Vi blir emellertid förhalade ut på redde och får därigenom se huru nyårsfyrverkerierna avbrännas i land under det att precis som om vi voro i Sverige alla båtar blåser i sina sirener och ångvisslor. Vi firade så traditionsenligt som vi kunde. Visserligen så hade vi varken lutfisk eller gran men stämningen var prima efter ett par flaskor whisky när var och en fick sjunga en bit som han tyckte passade in i glädjen.

Den norska mässpojken gjorde stor succé med en bit som emellertid inte passar för tryck och inte heller i en söndagsskola. En av de första dagarna på det nya året så lättar vi ankar och åter med Freetown som mål bär det i väg på ekvatorn.

Nu går det emellertid bra mycket bättre än det hade gått på nerresan och efter en fjorton dagar så kastar vi ankar i ovannämnda plats igen. Vi hade på denna resa inte haft black-out och hade därför njutit i fulla drag av att om kvällarna ha ventilen öppen och låta kvällsbrisen föra den svala nattluften in i hytten.

Vi tänkte inte på att vi voro synliga på bra mycket längre håll än om vi hade haft svart. Några ubåtar finns väl inte här tänkte vi. När vi emellertid kom till Freetown så låg där en stor tankbåt med två stora hål i sidan. Den hade blivit torpederad utanför där men som den väl antagligen var lastad med tung olja så fattade inte denna eld utan den enda resultatet blev att oljan rann ut och vatten kom in i stället. Ubåten lär emellertid inte ha fått någon chans att fullborda sitt värv ty en jagare hade gjort processen kort när den anlände till valplatsen efter någon stund. Åter var både isen och köttet slut så vi måste börja proviantjakten.

Men när vi gick därifrån hade vi bara fått några hundra kilogram is och ett par hundra kilogram kött, inget fläsk och kalv eller får. Vi hade ju åter minst tre veckors resa framför oss men vi hade nu fått konserverad mat så vi hade det egentligen ganska skapligt hela uppresan och när vi kom till England så visade det sig att där inte var så dåligt ställt som den tyska propagandan gjort det till.

Först skall jag dock säga några ord om denna uppresa. Efter ett par dagars väntan så samlades en morgon ett trettiofem båtars oss inberäknad och med en hjälpkryssare som eskort bär det iväg mot norr. Allt går mekaniskt, vädret är vackert och med de nio knop som vi skall göra styr vi ut. Inte ett fartyg möter vi ty nu så går alla i konvoj. När vi hade varit på väg ifrån Bordeaux till Dakar så hade vi mött några av de största fartyg som finns, bland dem Queen Mary, som med tjugo till trettio knop jagade norrut. Vi hade tydligen tur ty nästa konvoj som gick ifrån Freetown efter oss blev beskjuten av en raider som sänkte flera stycken.

Vi närmar oss så småningom England och spänningen stiger för varje dag. Vi hör i radio att långdistansflygplan sänker båtar varje dag. Men dag efter dag går och snart mötes vi av jagare som eskorterar oss lyckligt till våra bestämmelseorter utan att vi får se varken några flygplan eller ubåtar med några järnkors på.

Vi fryser nu som aldrig förr, ty blodet har blivit tunt som vatten genom den långa vistelsen i södern. Alla kläder som ens garderob rymmer åker på och ändå så skakar vi av köld. Men efter en vecka så vänjer man sig och fastän vi blir grundligt förkyllda så klarar vi oss. Sömnen blir det inte mycket med ty det är som negerboyen i Dakar sade efter bombardemanget: ”Plenty bom, bom, knatte knatterbang”, när tyskarna var och försökte att stämma ner humöret på

Mr Brown, vilket dock inte lyckades efter vad jag med egna ögon såg. Ty mer "careless" torde det inte finnas maken att uppbringa på någon plats på denna jord.

I England

När vi en förmiddag ankrade någonstans i Bristolkanalen var vädret kallt. Här och där stack ett par master eller en skorsten upp ur vattnet. Det var olyckliga offer för tyskarnas nya minor som visst var svåra att svepa upp. Vi skulle till Avermouth och försökte verkligen ett par gånger att komma dit men när vi var strax vid målet så tjocknade det emellertid så vi måste vända och nästa dag så fick vi order att i stället gå till Sharpness lite längre upp i floden. Efter tre dagars minsvepning lyckades vi komma dit en dag som tjockan lättade lite. Det var en liten plats med bara en docka.

Lossningen gick sakta så vi hade god tid att göra oss hemmastadda i byn, ty det var ingenting annat. Jag för min del hade en underbar tid där om kvällarna hemma hos tullchefen som hade en verkligt trevlig dotter som jag nog kommer att minnas länge. Flyganfall var det varje kväll, inte i Sharpness men nere i Bristol och Cardiff brann det och flygplanen passerade ofta rätt över oss. Men det bekom ingen det ringaste; man drack sitt öl och whisky precis som om det inte var något krig. Så småningom var vi emellertid färdiga och fick gå till Newport för att lasta ballast. Vi låg där tre kvällar.

Den tredje och sista kvällen så skulle jag gå i land och säga farväl till England. Klockan var ungefär åtta på kvällen, jag höll just på med att ta kavajen på när alarmsignalen gick. Jag stannar väl ombord då tänkte jag för mig själv men i det samma kommer kapten rusande ner för trappan och ropar efter styrman. Han går på andra sidan men finner bara att maskinisterna också är i land och kommer då fram till mig och nervös och slut ropar: ”Kom så går vi i land.” Jag svarar att kommer de hit så vill jag tro att vi är lika säkra ombord som i de dåliga skyddsrummen som de har på kajen. Men efter åtskilliga påstötningar får jag till slut följa med.

Jag tar med mina papper och ett par paket cigaretter och går ut på däck varefter vi beger oss i land. Det är Cardiff som är målet denna kväll som ligger sex engelska mil från Newport. Luftvärnsgranaterna explodera som tomtebloss ibland molnen och kanonerna skjuter i ett. Vi hinner ungefär en kilometer när de plötsligt kommer rätt över oss. En bomb kommer visslande och vi kastar oss ner vid vägganten. Den kommer emellertid inte så nära som jag trodde, så vi sprang till ett skyddsrum som var byggt ett stycke bort. Det var gjort av betong och stod ovan marken, en s.k. splinterkällare.

Där var inget skydd ifall en bomb skulle komma på den, ty då skulle de bara decimetertjocka väggarna vara som papper. Jag tittar ut efter en stund och finner att det är ljus som mitt på dagen. Det är som det brinner i Cardiff och ifrån de ljusbomber som tyskarna släppt ner för att se var de är. Det närmar sig åter och flera bomber faller ner ej långt ifrån oss. Hela huset skakar och vi hör bombsplitter som slår mot väggarna. Särskilt kraftiga var tre på varandra följande krevader som måste ha varit endast något hundratal meter ifrån oss. Nu kommer en järnvägsinspektör in och frågar om där är någon inne. Vi svarar att så är fallet och han kommer in. Rökning är förbjuden i skyddsrummen, men eftersom vi bara är tre, så har vi snart tänt varsin cigarett och pratet kommer i gång och krevaderna blir allt avlägsnare. Strax efter midnatt går signalen ”faran över” och vi återvänder ombord och snart så sover vi.

Tidigt på morgonen så skall vi ge oss i väg mot andra länder igen och uppleva några nervpåfrestande dagar innan vi kommit en sju till åtta hundra mil bort ifrån kusten, där det inte finns några flygplan som kan nå oss, och där en ubåt inte har så stora chanser att hitta oss.

Torpedering

I den engelska flottbasen Milford Haven fick vi ligga ett par dagar innan vi just när mörkret föll en söndagskväll i sällskap med en del andra båtar gick ut därifrån. När morgonen grydde sällade sig en del andra till oss. Nästa dag var vi komna till sista ”hållplatsen” och då voro vi cirka ett trettiotal båtar som ordnade sig i de vanliga raderna och som vanligt så slutade vi sist i den yttersta raden. Vi sätter kursen mot nordväst och första dagen går med våra fyra jagare löpande omkring oss under det att flera flygplan cirkla runt oss. Den andra dagen lämnade flygplanen oss och en ganska hård motvind börjar blåsa som gör att vår fart kryper ner till högst fem knop. Allt går emellertid väl både onsdagen och även torsdagen. Men när klockan är fem på fredagsmorgonen kommer basen och säger i en helt alldaglig ton: ”De säger att det är ubåtsanfall!”

Jag kommer i en hast ner på durken, kläderna har jag ju som vanligt ej tagit av mig och är därför på ett ögonblick klädd och då kommer första smällen. Om det var en torped eller det bara var en sjunkbomb vet jag inte, men hela båten skakar. Jag rusar ut på däck. Det var en ganska mörk natt men den blir nästan förvandlad till dag när jagarna sänder upp ljusraketer och den ena explosionen följer efter den andra. Jag går in igen och tänder min pipa som jag dock har svårt att få fyr på, ty jag har fått en släng av spänningen som kommer när man en gång förut har varit med om något liknande. Jag sätter mig på tröskeln till hytten med min lilla handväska med mina papper och ett par tjocka gensare i och väntar på att vi skall få oss en ”smäll” ty vi ligger ju sist och är därför ett lätt åtkomligt byte.

Vår lilla skotska terrier kommer nu som ett skott ner för trappan och kryper intill mig. Han förstår att allt inte är som det skall vara och gnäller under det att jag stryker honom genom den sträva pälsen. Det hela slutar så småningom och när dagen gryr så ordnar vi åter upp oss och där dagen förut gått ett valkokeri och ett par oljetankrar är nu ett tomrum som emellertid snart täppes till av efterföljande båtar. Var är de som saknas? Antagligen på havets botten och besättningarnas öde finns nog inte mycket att berätta för eftervärlden. Kanske någon man av det hundratal som måste ha varit ombord lyckats att i det hårda vädret klamra sig fast på en flotte och bli uppfiskad av jagarna. Man talar helst inte om sådant när man har lika stora utsikter själv ifall att.

Under dagen anländer nu ett av de engelska långdistansplanen som tillsammans med jagarna noga undersöker varje vrå av havet där vi går fram. Men när klockan är tolv påföljande natt upprepas dock samma sak igen. Jag ser ett par båtar bli träffade och raketerna flyger upp mot skyn. Då plötsligt kommer en signal ifrån en av jagarna. Upplös konvojen, och efter förut givna order försvinner nu det ena fartyget efter det andra och när vår tur kommer även vi. När det åter är dag så är vi ensamma, ej ett fartyg syns så långt ögat når och dock skall vi tillryggälägga ännu en vecka minst innan vi kan säga att vi är utanför den värsta riskzonen.

Nu har vårt svaga skydd försvunnit och nu vet vi att som en av oss uttryckte sig: ”Smäller det nu, så smäller det” Vi har dock vår vanliga tur och efter några dagar så möter vi det ena stora krigsfartyget efter det andra som här ute håller havet fritt ifrån raiders. Snart nalkas vi varmare nejder igen och vi både tar igen förlorad sömn och i solen botar våra mer eller mindre svåra förkylningar som det för oss ogästvänliga klimatet gett oss.

När vi var jagade av ubåtar i Nordatlanten

Jag satte det här pappret i maskinen för flera dagar sedan men blev då överraskad av att jagarna började släppa sjunkbomber och det höll de på med sedan varje dag eller kanske mest på nätterna. Vi hade knappt kommit utanför Irland när de började en eftermiddag. Den dagen gick dock utan några särskilda intermezzon om man inte skall tala om att det var ett par flyglarm på eftermiddagen.

Jag gick uppe länge den kvällen så klockan var väl ungefär tolv när jag lade mig på soffan fullt påklädd, där jag dock inte fick vara länge. Strax efteråt kom nämligen en man rusande och ropade i gången ”ubåtsanfall”. Jag som de andra var snart på däck och jag såg flera ljussken med åtföljande knallar allt under det att fartyget vibrerar av exploderande sjunkbomber. När det börjar ljusna blir det emellertid lugnt igen och jag lägger mig åter, dock utan att kunna förmå mig att sova mera. Det är lugnt tills klockan blir tio. Kommendören hissade Z eller ”fientliga flygplan i sikte”. Vår medföljande Spitfire skjutes upp med en knall av katapulten och försvinner snart bland molnen, och faran avlägsnar sig igen, dock för att upprepas flera gånger under dagens lopp men någon som kom så nära att de kunde skjuta på den var där inte. Det hela var dock mycket enerverande efter en sömnlös natt.

Åter är det dock kväll och när klockan blir tolv börjar det hela igen. Jag står på bryggan och stirrar ut i den mörka och grå höstnatten då plötsligt ett ljussken upplyser himlen framför oss och knallen var ovanligt kraftig. Antagligen träffar torpeden en lufttank eller något liknande. Senare på natten såg vi flera gånger samma sak upprepas men på andra vingen av konvojen. Tredje dagen hände just ingenting förrän på eftermiddagen klockan fyra då vi fick order att lämna konvojen för att på egen hand ge oss iväg över havet. Vädret som hela tiden varit dåligt var det fortfarande så vi kunde därför endast helt sakta stäva förbi de andra båtarna, vilket var vår räddning den gången. Ett par andra båtar skulle avvika samtidigt. Dessa var dock stora hejare och kunde göra åtskilliga knop mera än vi. Den första klarade sig så länge vi kunde se den, men den andra, en båt på cirka tiotusen ton hade inte kommit mera än en mil ifrån konvojen när vi plötsligt ser en vattenkaskad kastas upp i luften och den stannar och börjar sakta sjunka med aktern. En flagga hissas upp, vilket vi senare såg var en engelsk flagg som i villervallan råkade komma upp och ned. Vi vänder och styr åter in på vår plats där vi stannar tills vidare. Jagarna sätter nu full fart och har snart slagit en ring omkring platsen och efter en stund hör vi de obligatoriska sjunkbomberna.

Efter några salvor kommer de på en gång tillbaka och återtar sina platser och vi fortsätter framöver och är snart mitt för den sjunkande båten. Just när vi passerar den ligger den i dödvatten med aktern och efter en stund sjunker den efter att först ha rest sig rätt upp i luften och med den försvinner några miljoner pund under vattenytan. En massa olja och vrakrester flyter omkring på vattnet tillsammans med ett par tomma livbåtar. Antagligen kunde alla rädda sig ty torpeden syntes träffa i ett av de aktra lastrummen. I går kväll var det några bomber till men sedan var det lugnt hela natten. Klockan sex kom tjockan och klockan sju lämnade vi konvojen och är just nu ensamma på väg i den värsta krigszonen.

Hittills har det varit lugnt utan ett tag i förmiddag då några mystiska virvlar upptäcktes i vattnet vilka åtföljes av omedelbar kursändring och ”stand by” på däck, men det tjocknade igen och snart har alla åter satt igång att försöka förmå sin kropp att arbeta vilket kanske inte är så lätt med den undermedvetna oro som man får i blodet. Kommer vi bara till staterna och tillbaka till England så skall de få titta i månen efter sin steward.

Juninatt 7/6 1941

När jag nu denna dystra natt inte kan få någon ro skall jag försöka att skriva ner lite av de tankar som en stund som denna fyller mitt sinne och som egentligen har bara ett enda upphov, nämligen detta förbannade krig och en i kväll till otrolighet gående hemlängtan.

Jag skall försöka att skildra min längtan som egentligen bara är en återkallelse av ljuvliga ungdomskvällar vid denna tid av året. Hur underbara kvällar minns jag inte. Hur jag när jag mot kvällen kommit i land från sjön och efter en kopp te gått den sandiga vägen upp till idrottsplatsen. Hur jag när jag kommit upp på backens topp, alltid där stannat för att se på den underbara syn som här utbreder sig inför ens blickar. Under mig har jag det lilla fiskläget med sin oordnade bebyggelse, det är som om en jätte försökt att ordna dem, en genom sin otympliga hand ej fått dem att bli varken några husrader eller parallella gator. Mot havet skyddas det hela av de långa betongpirarna och bakom dess upp mot den i kvällen blånande skogen står laxnäten som jämna band ut ifrån kusten och nattbrisen kommer och börjar krusa den spegelblanka vattenytan.

Jag fortsätter till idrottsplatsen där jag efter att ha sparkat boll eller utövat någon annan idrott, när mörkret faller med någon av mina vänner i sällskap återvänder ner till samhället. Är det kväll som denna går vi till hamnen, en av oss har ett dragspel, kanske några flickor kommer till och snart segla vi i den friska brisen till dragspelets toner ut ur hamnen och vi är snart i vår egen värld där inga sorger och bekymmer finns. Så småningom tröttnar vår musiker och förlämnar en underbar ro. Det fina suset av vinden i riggen eller kanske någon böjer sig över relingen och låter fingrarna sila genom det nu i nattkylan ljumma vattnet. Vi återvänder och tyst gör vi fast båten och går hem och kryper ner mellan ett par svala lakan och sova tills solen vid tretiden går upp, då vi åter äro i väg för att se om den gångna natten har givit oss någon fångst i våra nät.

Det är minnen som dessa som i kväll dyka upp i mitt inre och bränner som en förtärande eld. Det är kärleken till hembygden och till allt som är mig kärt. Den kärlek som jag ej uppskattade till fullo när den var min. Nu när jag ej kan nå den så är den som om den voro tusenden av mil borta vilket den ju verkligen också är. Om det funnes ett ställe där jag kunde se ett slut på detta, men allt är lika mörkt, vi är i krigsgudens våld där vi har att utstå den ena gastkramningen efter den andra utan rast.

Hur mycket skulle jag ej gett för att i kväll ha varit i min hembygd hos mina kära och ej här ensam mitt ute på havet med tusenden av mil till närmaste land, på ett hav som rymmer alla helvetets förstörelseredskap. Där man varje ögonblick kan vänta att få höra surret ifrån ett flygplan, visslet från bomben, explosion, dödsrop och mitt i allt smattret från planets kulsprutor. Eller kanske plötsligt en torped går in i maskinrummet, båten bryts av, några man simmar i dödsångest mot några vrakrester, sannerligen föga uppmuntrande att tänka på och sedan försöka att sova lugnt och fridfullt på. Det är vid sådana tillfällen som den längtan som jag här ovan berört kommer som starkast och gör en så dyster till sinnes. Livet är en "kamp" heter det ju. Det är mera än en kamp för oss i dessa dagar. Det är ett Helvete.

Halifax N.S.

Den här gången är det sommar när vi anländer till den nu i krigstider så livligt frekventerade staden Halifax. Vi har just kommit nerifrån "golfen" så vi njuter av den sommar som det är här. Nere i "golfen" var det också sommar men inte av det slaget som vi uppskattar. Det är nämligen mycket för varmt. När temperaturen dag och natt befinner sig över trettio grader då mår en nordbo inte bra av att arbeta. Men det var inte det som jag skulle tala om, utan det är staden Halifax som jag skulle försöka att med några ord beskriva så att jag en gång när jag kommer ifrån detta kan se hur jag hade det här.

Nu var det min tredje gång som jag var i nämnda stad, men jag hade trots detta aldrig haft tillfälle att få se staden på närmare håll. Denna gång så hade jag emellertid ont i öronen och måste uppsöka en s.k. doktor för att om möjligt få dem botade. Alltså far jag en morgon med båten in till staden. Det är nära en timmes färd innan vi så småningom lägger till vid den välkända firman Furness pir, just framför en båt som här håller på att reparera sitt förskepp. Jag liknar den vid en bulldog ty backen har flyttats bakåt till efter luckan när den i en konvoj tillsammans med ett antal andra båtar råkade kollidera.

Vi uppsöker Furness kontor som ligger bara något hundratal meter ifrån piren. Här var det redan fullt hus. Här talas norska och holländska, grekiska och engelska, allt i en röra. Efter någon väntan får jag dock en doktorsanmälan och är snart uppe i ett jättestort väntrum som dock för närvarande är i det närmaste tomt. Det är ute på en stor pir. Just utanför denna ligger flera stora passagerarbåtar och håller på att lasta ombord trupper. Jag begagnar väntetiden till att titta på dessa unga människor som nu kanske de flesta skall göra sin första sjöresa. Ja kanske den sista också förresten. Det är inte engelsmän, det syns med detsamma. Jag har sett engelska soldater överallt. Jag såg dem komma ifrån Norge efter svåra strapatser men de skrattade alltid.

Så var det inte här. De sågo alla mer eller mindre motstulna ut. Ja det är ju inte att förundra sig över, var jag inte själv lika modstulen när jag första gången gick till sjöss? Jo, minst lika mycket. Någon uppenbarar sig i dörren och ropar "next" och jag finner mig snart sittande mitt på golvet i en stol med en ung "spoling" lysande mig i örat med en ficklampa. Efter en stunds lysande tittar han mig i munnen och plötsligt har han diagnosen klar. "Vi tar ett par tänder så är det nog bra." Jag frågar efter en stund honom, sedan jag hunnit svälja undan: "Finns det inte någon läkare i den här staden som är specialist på ifrågavarande område?" Jag får till svar att så är fallet, och ber honom då att ge mig en adress dit, ty som jag sade till honom: "Mina tänder är för dyrbara att dra ut för öronvärk".

Jag kommer då sedan till en verklig doktor som snart har rensat öronen och givit mig medel att bota dem med. Nu har klockan blivit middag och jag beger mig åter till mäklaren, för att om möjligt åter få tag i kapten. Nu hinner jag lägga märke till staden som verkligen inte är något som turister kommer för att titta på. Smala gator där automobilerna stå uppradade och knappt släppa fram en enkel trafik. Små fula hus som dock i utkanterna av staden blir förvandlade till beboeliga villor. Här tycks alla världens nationer ha stämt möte. Här möter man negrer och indier, kineser och italienare, ja, kort sagt alla slags folk som man överhuvud taget kan tänka sig att träffa på.

Jag har en dollar kvar och går in i ett varuhus och köper choklad för den kan vara bra att ha när vi kommer till England, ty där är det ont om det. Jag återvänder ombord och på vägen ut

låter jag blicken svepa över denna gråa stad och jag lämnar den utan ett spår av saknad. Om allt går väl är vi åter i United Kingdom om tre veckor.

Ett brev från oss här ostpå

Vem kan väl tänka sig att det snart har kommit så långt att maj månad står för dörren. När jag vaknar och nästan dagligen ser omgivningen vit av snö och det är en utetemperatur som oftast är under noll grader. Vid min dagliga promenad är det ofta som jag tänker tillbaka på tider som flytt. För 70 år sedan i början av mars månad stod en Härnösandsångare som hette Eva hårt på grundet utanför Stenören som kallas Lindegrundet. Jag var nyfödd och min mor har berättat att hela stugan var full av folk som såg på när besättningen i sin livbåt seglade in i hamnen i en frisk N.O. med täta brottsjöar i hamninloppet men som var fullkomligt lugnt när båten passerade. Ångaren drogs senare loss sedan flera bogserbåtar anlant. Jag minns att Mor berättade att några hade namn som Poseidon och Herakles.

Jag minns även natten emellan den 24 och 25 april 1955. Vi låg på laxfiske vid polska kusten och var ute med nybyggd båt och hade endast satt våra nät en natt och ej fått någon lax. Vi fortsatte därför ner mot Danziger Bukten och träffade där en båt ifrån Brantevik som drivit ihop med en tysk laxlinefiskare och fått garnen fulla med laxkrokar och vi kom överens om att följa med denna båt in till en hamn som heter Hela och den ligger just innanför udden av Helahalvön. Vi hjälptes åt att plocka krokar av näten och tyckte att vi nog hade missat en fin fiskennatt, ty på kvällen var det fullkomligt lugnt och den svenska väderleksrapporten hade inget dåligt väder. Men när klockan var nio på kvällen brakade ett fullkomligt inferno löst med en vindhastighet på cirka 35 sekundmeter och snöstorm så det var omöjligt att se båtens längd.

Det var omöjligt att stå upprätt på kajen när vi måste förtöja båten med alla trossar som vi kunde sätta fast, ty fram på natten så började fiskebåtarna att komma in. De flesta hade inte fått några garn med sig. En del var skadade, någon hade fått garnen i propellern och flera kom aldrig i land, däribland ett par båtar ifrån Ungskär i Blekingeskärgården och en Gotlandsbåt, någon dansk och någon polsk båt. Jag ryser ännu i denna dag när jag tänker på den natten, så det har varit kallt och besvärligt förr. Tänk bara på den svåra påskvintern för tio år sedan. I halva april var vi insnöade.

Några synpunkter på fisket ifrån Vitemölla Fiskläge

Fisket ifrån Vitemölla har mycket gamla anor. Ursprungligen var det bönderna i närbelägna gårdar som hade sina fiskebodar och fiskedrängar som bedrev fisket, men under 1700-talet började troligen självständiga fiskare att bosätta sig på samhället i hus som efter vad min mor berättat var nergrävda i marken så att endast något litet fönster fanns just i jordytan. Under 1800-talets senare del fanns i Vitemölla 13 stycken s.k. vrakbåtar som under sommarens sill-fiske utsträckte sina fiskeresor ända till Bornholm, de var enligt vad gamla fiskare berättat för mig i min barndom så nära Bornholm att de hade Hammer Oddes fyr i syd, alltså cirka 30 sjömil hemifrån, och de har berättat om strapatserna när de vid vindstilla måste ro den långa vägen hem. Därnere fanns på 1860-1870-talet en mycket stor och fet sill vilken var begärlig som s.k. smältesill.

När båtarna kommit hem plockades sillen av garnen och sedan rensades den (gällades) varefter uppköparna vilka kunde vara ända ifrån Göinge saltade sillen i sina vagnar som de hade klätt med halm. Båtarna som användes torde ha haft en längd av cirka 7 meter och var försedda med storsegel och mesan. Storseglet var ett råsegel, alltså ett bomsegel som sitter på en bom som hissas upp i masten. Nackdelen med detta segel är att om båten vid kryssning måste vända (gå över stag) och segla under vinden åt motsatt håll, så måste seglet firas ner och tagas runt masten för att sedan åter hissas upp. Efter Kiviks marknad upphörde mestadels vrakfisket och de flesta fiskarna flyttade till sina respektive ålabodar som ibland var ett par mil avlägsna ifrån samhället. Som varje båt hade en besättning på fyra man + en pojke och utöver dessa nämnda båtar fanns ytterligare ett antal s.k. sättersbåtar, så hade samhället vid denna tidpunkt ett ganska stort antal fiskare.

Sättersfisket har sin egen lilla historia. Varje år på fastlagsmåndagen hölls ett möte där fiskarna valde sin ålderman som tillika skulle blåsa i byahornet och som vid nästa årsmöte skulle vara värd för mötet. Vid sammankomsten ifråga dracks enligt hörsägen ej endast vatten. Denna sammankomst hade till uppgift att fördela de s.k. tojarana för årets fiske. Varje fiskelag tilldelades sin bestämda plats där de fick sätta sina garn. Jag skall här nämna namnen på dessa platser som med Vitaby kyrka som riktmärke fick sättas ut ifrån land. De var från söder mot norr: Ån, Lilla Tjörnebacken, Stora Tjörnebacken, Svallet, Gåsabacken, Gröna Håla, Renen, Nr 4, Nr 3, Stien, Kroged Egen, (Krokiga Eken), Tornen, Bögehålan nr 1-2-3-4, Kullen på boen, Södra och Norra Brinken, Tegelbruksbacken, Strandsstättan.

Dessa namn används fortfarande av samhällets fiskare nu efter hundra år. Efter sekelskiftet började fisket att alltmer avta och nådde sin botten under 1930-talet för att åter kortvarigt blomstra upp under Andra Världskriget. Sedan har det åter minskat och för närvarande finns endast två båtar som bedriver fiske året runt.

Halvard Hansson

He speaks though he is dead

This poem was written by a Canadian able seaman: Alfred Benjamin, of Newfoundland .He is now reported missing...

*

You have seen him on the street.
Rolling round on groggy feet;
You've despised him when he's been out on a spree.
But you didn't see the trip on the dark and lonely ship
Through a submarine and mine-infested sea.

*

You have cheered the navy lads
On their heavy Ironclads;
You can spare a cheer for Tommy Atkins, too.
You may have a touch of funk.
When you read "Big Mail Boat Sunk"...
Did YOU think of the Merchant Service crew?

*

You have mourned about the cost
of every vessel lost --
It put you in a pessimistic mood.
But you have never said. "Well done".
Or congratulated one
Who helps to bring your wife and kiddies food.

*

He has brought your wounded home
through a mine-infested zone;
He has ferried all the troops to France by night.
He belongs to no brigade.
Is neglected, under-paid
Yet is often in the thickest of the fight.

*

He has brought the lurking Hun
with an ancient four-inch gun.
And he does his bit to get them on the run.
Yet you're never heard him boast
To the folk that need him most. ...
In fact he's sort of reticent and glum

*

Wouldn't you feel that way, too.
If, no matter what you do,
You're still another Merchant Service bum
He can collar Huns and smite 'em all
To the real "ad infinitum";
And for Wops he doesn't care a damn
His social standing's nil.
You regard him as a pil,
But You 've got to hand it to him -
he's a man

*